

Cudzí jazyk ako súčasť odbornej prípravy na vykonávanie povolania

Anna Horňáková¹

¹ Prešovská Univerzita v Prešove, Ústav jazykových kompetencií CCKV; ul. 17. novembra 1, 04001 Prešov, Slovensko; anna.hornakova@unipo.sk

Grant: 049PU- 4/2012

Název grantu: Implementácia moderných technológií do výučby odborného cudzieho jazyka, KEGA

Oborové zamčrení: AM Pedagogika a školství

© GRANT Journal, MAGNANIMITAS Assn.

Abstrakt Znalosť cudzích jazykov patrí v súčasnosti medzi kľúčové kompetencie pri uchádzaní sa o kvalitné pracovné miesto na domacom alebo zahraničnom trhu práce. Väčšina vysokých škôl a univerzít sa zameriava na výučbu odborného jazyka, ktorý je nevyhnutný v odbornej praxi pri výkone povolania. V práci poukazujeme na potrebu ovládania cudzieho jazyka ako súčasťi profesionálnej prípravy na vykonávanie povolania, jeho využívanie v praxi a spôsoby učenia sa cudzích jazykov mimo vyučovacieho procesu. Ovládať cudzí jazyk znamená prekonávať nielen svoje bariéry spojené s pracovným naplnením a inšpiráciou celoživotne sa vzdelávať a zdokonaľovať v odborných vedomostiach a zručnostiach, ale rozvíjať aj spoločenské napredovanie, prekonávať bariéry medzi ľuďmi, národmi a štátmi, propagovať interkultúrnú komunikáciu.

Kľúčové slová Cudzí jazyk, povolanie, profesionálna príprava, celoživotné vzdelávanie.

1. Význam odborného vzdelávania v cudzích jazykoch

Dnešná doba s možnosťami a často nevyhnutnosťou migrácie za prácou kladie zvýšené nároky na ovládanie cudzích jazykov. Znalosť cudzieho jazyka patrí v súčasnosti medzi priority medzinárodnej komunikácie, vzdelania, kultúry, technológie a ostatných vedných a spoločenských disciplín na celom svete. Zdokonaľovanie sa v cudzom jazyku podporuje pozornosť, vnímavosť, pamäť, koncentráciu, kritické myslenie, schopnosť práce v tíme, napomáha pri riešení problémov každodenných činností, ťažkých pracovných situácií, rozvíja kreativitu, podporuje mobilitu v celosvetovom vzdelávacom priestore a na trhu práce, zvyšuje konkurencieschopnosť a súťaživosť, vedie k tolerancii a rešpektovaniu kultúrnych odlišností. Jednou z hlavných úloh súčasnej školy je inovovať a modernizovať edukačný proces aj vo vysokoškolskom vzdelávaní.

Zlepšenie motivácie študentov je rozhodujúcim prvkom na dosiahnutie želanej zmeny aj v učení jazykov v celej Európe. Podľa Lojovej a Vlčkovej (2011) študenti by mali byť vedení k tomu, aby sa zamýšľali a analyzovali, či sa učia cudzí jazyk efektívne, mali by diagnostikovať problémy pri učení jazykov a navrhovať ich riešenia. Súčasným trendom vo vyučovaní cudzích jazykov je nahrádzanie tradičných foriem vyučovania modernejšími a efektívnejšími, napr. využívaním metódy e-learningu, ktorá umožňuje neustály prístup k študijným materiálom, možnosť pravidelnej aktualizácie a bezprostredné overovanie efektívnosti využívaných metód v praxi.

Celospoločenské a osobnostné okolnosti si čoraz viac vyžadujú podieľať sa na vzdelávaní a štúdiu nielen bežného hovorového jazyka, ale aj odborného jazyka, ktorý je nevyhnutný predovšetkým v odbornej praxi pri výkone povolania. S týmto súvisí vzhľadom na geopolitickú situáciu Slovenska ako súčasťi európskeho, politického, ekonomického a kultúrneho kontextu ako aj transatlantických štruktúr zvýšená potreba odborníkov komunikujúcich cudzími jazykmi a ovládajúcimi aj odbornú komunikáciu.

Väčšina vysokých škôl pokračuje v odbornej jazykovej príprave študentov, i keď v rozdielnom rozsahu vyučovacích hodín. Treba však konštatovať, že vzhľadom na rozsah výučby cudzích jazykov na vysokých školách možno hovoriť vo väčšine prípadov len o základoch odborného jazyka, ktoré si študenti môžu nadobudnúť, pričom si zároveň osvoja metódy a praktiky, ako tieto vedomosti majú v budúcnosti rozširovať s ohľadom na svoju užšiu kvalifikáciu. V dnešnej dobe v dôsledku neustáleho a akútneho nedostatku finančných prostriedkov snahou verejných vysokých škôl namiesto rozširovania jazykovej prípravy je ju obmedzovať, prípadne celkom rušiť. Zdôvodňuje sa to najčastejšie tým, že úlohou vysokej školy nie je suplovať stredoškolskú jazykovú prípravu a tiež tým, že štúdium jazykov je napokon súkromná záležitosť každého jedinca a záleží len na ňom, ako sa k tomuto problému postaví, inými slovami, ako a či si zaplatí štúdium jazyka v jazykovej škole alebo súkromne. Tento alibizmus, i keď pomôže riešiť čiastočne nepriaznivú situáciu v školstve, celkom stiera rozdiel medzi všeobecným a odborným jazykom. Podľa nášho názoru, vysoká škola by nemala zanedbávať odbornú jazykovú prípravu a chápať ju ako súčasť vysokoškolského študijného programu. Existujú niektoré odbory, napríklad právo, ekonomika, lekárske a medicínske vedy, a ďalšie, kde je odborná pomoc učiteľa pri osvojovaní si odborného jazyka skutočne nevyhnutná a nemožno ju ponechať na samoštúdium alebo individuálne štúdium, pretože pri odbornom jazyku sú tieto metódy takmer neúčinné, a okrem toho je toto štúdium časovo náročné, často s nízkou efektívnosťou a slabým výsledkom.

1.1 Úroveň vzdelávania v cudzích jazykoch

V súčasnosti úroveň jazykového vzdelávania študentov, prichádzajúcich na vysoké školy, značne kolíše. Niektorí študenti pomerne dobre komunikujú v cudzom jazyku o bežných veciach, čo je dôsledok modernej jazykovej prípravy tak, ako sa dnes pri výučbe jazykov na základných a stredných školách uplatňuje. Keď sa však majú vyjadriť písomne, buď formálnym alebo aspoň neutrálnym štýlom, znamená to pre nich obrovský problém, kde sa prejavia

okamžite všetky nedostatky z gramatiky, štylistiky, pravopisu a slovnej zásoby; jednoducho je zrejmé, že toto je oblasť, ktorej sa ich jazyková príprava dotkla len okrajovo, bez pravidelnej a dôslednej spätnej väzby. Mnohokrát je pravdepodobné vzhľadom na nároky budúceho pracovného zaradenia, že písomná komunikácia v cudzom jazyku bude minimálne tak dôležitá ako ústna, môže sa stať, že v niektorých odboroch bude výrazne dominovať. Snahou učiteľov jazykov na vysokých školách by malo byť osvojenie si odborných poznatkov a faktov, a to v písomnej, ako aj v ústnej forme. Toto študentom pomôže získať čo najlepšie pracovné uplatnenie a k ďalšiemu osobnému, osobnostnému a odbornému rastu. Na podporu transparentnosti kvalifikácie a odbornosti bol zriadený Europass, ktorý poskytuje občanom Európy možnosť prezentovať svoju kvalifikáciu v jednotnej forme. Taktiež od roku 2003 bol zavedený program e-Learning, ktorého cieľom je účinné začlenenie informačných a komunikačných technológií do systémov všeobecného a odborného vzdelávania v Európe. Celoživotné vzdelávanie sa stalo hlavnou náplňou vzdelávania. Cieľom je poskytovať ľuďom všetkých vekových kategórií rovnoprávny a neobmedzený prístup k ponuke kvalitného vzdelávania a prelomiť bariéry medzi rozličnými formami vzdelávania. Dôležitým krokom v tomto procese bolo schválenie integrovaného akčného programu v oblasti celoživotného vzdelávania na finančnú podporu pedagógov a študentov európskeho vzdelávania v období rokov 2007-2013 (European Commission, Education & Training).

2. Cieľ

V našom príspevku chceme upriamiť pozornosť na potreby odborného vzdelávania v cudzom jazyku ako súčasť profesionálnej prípravy na vykonávanie budúceho povolania. Tiež sme zisťovali ako respondenti využívajú cudzí jazyk v praxi, aké sú motivačné faktory pre učenie sa jazykov a spôsoby získavania jazykových poznatkov mimo vyučovacieho procesu.

2.1 Metodika a charakteristika súboru

Pri skúmaní uvedeného problému sme použili metódu dotazníka, návratnosť dotazníkov bola 100%. Súbor tvorilo 116 respondentov FZO PU v Prešove, ktorými boli to študenti denného aj externého štúdia študijných odborov ošetrovateľstvo, pôrodná asistancia, fyzioterapia a urgentná zdravotná starostlivosť. Z toho bolo 84 žien a 32 mužov. Priemerný vek zúčastnených bol 35 rokov. Prieskum bol realizovaný v mesiacoch január - február 2012. Získané výsledky sme vyhodnotili v marci 2012 a uvádzame ich v tabuľkách.

3. Výsledky

Tab. 1 Nevyhnutnosť ovládania cudzieho jazyka

Nevyhnutnosť ovládať cudzí jazyk	Počet respondentov (n = 116)	Percentuálne vyjadrenie
áno	113	97%
nie	3	3%

Takmer všetci respondenti (97%) odpovedali kladne, len 3% respondentov nepovažujú za nutné ovládať cudzí jazyk.

Tab. 2 Najviac využívaný jazyk v praxi

Najvyužívanejší jazyk v praxi	Počet respondentov (n = 116)	Percentuálne vyjadrenie
anglický jazyk	61	51%
nemecký jazyk	25	23%
ruský jazyk	21	18%
iný jazyk (maďarský, poľský, vietnamský, ukrajinský, atď.)	9	8%

Polovica respondentov (51%) označila anglický jazyk ako najviac využívaný v praxi, 23 % nemecký jazyk, 18 % respondentov označilo ruský jazyk a 8 % respondentov iný jazyk, a to jazyk prísťahovalcov a menšín, ktoré žijú a pracujú na našom území.

Tab. 3 Frekvencia využívania cudzieho jazyka v praxi

Frekvencia využívania cudzieho jazyka v praxi	Počet respondentov (n = 116)	Percentuálne vyjadrenie
veľa krát	14	12%
viac ako raz	56	48%
iba raz	21	18%
ani raz	25	22%

12 % respondentov využilo znalosti odborného jazyka veľa krát, 48 % viac ako raz, 18 % iba raz a 22 % ani raz.

Tab. 4 Názory respondentov na kvalitu vyučovacích hodín cudzieho jazyka z hľadiska pripravenosti na odbornú konverzáciu v praxi

Úroveň jazykovej vybavenosti pre budúci profesionálny rast	Počet respondentov (n = 116)	Percentuálne vyjadrenie
je dostačujúca	46	39%
mala by sa kvalitatívne zvýšiť	63	53%
nie je dostatočná	7	8%

Viac než polovica respondentov (53%) je čiastočne spokojných s kvalitou vyučovacích hodín cudzieho jazyka, 39 % je úplne spokojných a 8% je nespokojných.

Tab. 5 Komunikácia v cudzom jazyku v praxi

Komunikácia v cudzom jazyku v praxi	Počet respondentov (n = 116)	Percentuálne vyjadrenie
bez problémov	8	9%
s menšími problémami	89	75%
len základné výrazy	19	16%
vôbec sa nedohovorí	0	0%

Len malý počet respondentov (9%) by sa v zahraničí dohovorilo bez problémov, ¾ respondentov s menšími problémami, 16% by použilo len základné odborné výrazy a neexistoval žiadny respondent, ktorý by sa nedohovoril.

Tab. 6 Najdôležitejšie faktory, ktoré motivujú učiť sa cudzí jazyk

Najdôležitejšie faktory motivácie učiť sa cudzí jazyk	Počet respondentov (n = 116)	Percentuálne vyjadrenie
práca vo svojom odbore	43	37%
lepšie finančné ohodnotenie	39	34%
možnosť komunikácie v cudzom jazyku	23	17%
túžba po vyššom vzdelaní	7	8%
lepšie možnosti rozvoja kariéry	4	4%

Respondenti uviedli ako najdôležitejšie faktory pre učenie sa cudzieho jazyka túžbu po práci v zahraničí vo svojom odbore (37 %), lepšieho možnosti finančného ohodnotenia práce v zahraničí (34 %), možnosť komunikácie v inom jazyku ako materinský jazyk (17 %), túžbu po vyššej vzdelanostnej úrovni (8 %) a lepšie možnosti rozvoja kariéry (4 %).

Tab. 7 Skúsenosti s prácou v zahraničí

Skúsenosti s prácou v zahraničí	Počet respondentov (n = 116)	Percentuálne vyjadrenie
viacnásobná skúsenosť počas prázdnin	14	10%
len raz (stáž, mobilita)	8	8%
nemá skúsenosť	94	82%

Z celkového počtu opýtaných 10% má viacnásobnú skúsenosť väčšinou s prácou počas prázdninových a iných pobytoch, len raz pracovalo v zahraničí 8% a viac než ¾ respondentov (82%) nemá žiadnu pracovnú skúsenosť.

Tab. 8 Odchod do zahraničia

Odchod do zahraničia	Počet respondentov (n = 116)	Percentuálne vyjadrenie
chce odísť do zahraničia	20	16%
rôzne dôvody bránia v odchode	46	40%
jazykové nedostatky bránia v odchode	17	12%
neuvažuje nad odchodom	26	26%
nevedelo sa vyjadriť	5	6%

16% respondentov by chcelo odísť do zahraničia, 40% majú rôzne

dôvody, ktoré im bránia v odchode, 12% respondentov jazykové nedostatky zabraňujú odísť do zahraničia, 26% neuvažuje nad odchodom do zahraničia a 6% sa nevedelo vyjadriť.

Tab. 9 Spôsoby získavania jazykových poznatkov mimo vyučovacích hodín cudzieho jazyka na vysokých školách

Spôsoby získavania jazykových poznatkov mimo vyučovacieho procesu	Počet respondentov (n = 116)	Percentuálne vyjadrenie
z internetu	25	23%
z odbornej literatúry	22	18%
z televízie a rozhlasu	17	12%
kontaktom s cudzincami	6	7%
žiadnym iným spôsobom	46	40%

23% respondentov uviedlo, že získava jazykové poznatky v cudzích jazykoch prostredníctvom internetu, 18% z odbornej literatúry, 12% z televízie a rozhlasu, 7% pri kontakte s cudzincami a 40% respondentov žiadnym iným spôsobom nezískava jazykové poznatky.

Tab.10 Názory respondentov na účasť na mobilných stážach a pobytoch v zahraničí

Názory na účasť na mobilných stážach v zahraničí	Počet respondentov (n = 116)	Percentuálne vyjadrenie
pozitívny názor	42	45%
negatívny názor	8	6%
nevie sa vyjadriť	50	49%

Prekvapujúcim faktom v našom prieskume bolo vyjadrenie názoru na účasť na zahraničných mobilných stážach. Takmer polovica (49%) opýtaných sa nevedela vyjadriť k tejto otázke, 45% respondentov vyjadrilo pozitívny názor a 6% nepovažujú pobyt v zahraničí za prínos v zlepšení komunikácie.

3.1 Diskusia

Cieľom nášho príspevku bolo zistiť, či existuje súvislosť medzi učením sa cudzieho jazyka na univerzitách a motiváciou učiť sa cudzí jazyk v rámci profesionálnej prípravy pre vykonávanie povolania v budúcnosti. Na základe analýzy získaných výsledkov môžeme konštatovať, že takmer všetci respondenti (97 %) si uvedomujú nevyhnutnosť ovládať odborný jazyk. S tým súvisí aj poznatok, že skoro polovica respondentov už využila cudzí jazyk v praxi viac než raz (48%) a 12% veľa krát. Niektorí odborníci zdôrazňujú, že študenti sú sami zodpovední za svoje učenie (Meece, 1991). Na zvýšenie motivácie učiť sa cudzí jazyk odporúčajú jazykové vzdelávanie aj mimo univerzitného vzdelávacieho systému, a to počas voľnočasových aktivít, v rôznych kurzoch, seminároch alebo pomocou účasti na iných odborne zameraných aktivitách. atď. (Horňáková, 2008, 2009). Respondenti uviedli ako najdôležitejšie faktory, ktoré motivujú učiť sa odborný jazyk túžbu po práci v zahraničí vo svojom odbore (37 %), lepšie možnosti finančného ohodnotenia práce v zahraničí (34 %) možnosť komunikácie v inom jazyku ako materinský jazyk (17 %), túžbu po vyššej vzdelanostnej úrovni (8 %) a lepšie možnosti rozvoja kariéry (4 %).

Vychádzajúc z vlastných skúseností predpokladáme, že výsledkom správnej motivácie študentov ku učeniu sa cudzieho jazyka najčastejšie je:

- Zvýšený záujem o učenie – študenti sa učia rýchlo, ľahko si zapamätajú učivo, sú úspešní v dosahovaní cieľov, získavajú lepšie hodnotenie, vedia aplikovať učenie do praxe, využívajú

jazykové vedomosti a zručnosti aj v iných odborných predmetoch alebo počas stáží a brigády v zahraničí.

- Zvýšené úsilie v učení – študujú usilovnejšie, pracujú výkonnejšie, venujú pozornosť kvalite, robia prácu hodnotnejšie, s nadšením, odhodlaním a záujmom.
- Práca nad rámec stanovených požiadaviek – motivovaní študenti pracujú nielen na príprave na vyučovanie, ale hľadajú aplikácie naučeného, pracujú v čase voľna, sú neustále zainteresovaní učebným materiálom, zapájajú sa do aktivít na rôznych projektoch, zúčastňujú sa súťaží, besied a absolvujú stáže v zahraničí.
- Lepší postoj k učeniu – motivovaní študenti rozvíjajú svoj záujem o predmet, ochotne sa chcú učiť učebný materiál, oceňujú obsah a význam učenia. Študenti chcú pokračovať v štúdiu cudzieho jazyka vo svojom odbore aj po ukončení vysokoškolského štúdia v rôznych kurzoch zameraných na zdokonaľovanie sa v odbornom jazyku alebo chcú začať učenie sa ďalšieho jazyka.
- Odstránenie deficitu odborných zručností v praxi – neustále vzdelávanie sa v cudzom jazyku pre motivovaných študentov je súčasťou procesu celoživotného vzdelávania, kontinuity teórie a praxe a súčasťou osobného, osobnostného a odborného napredovania a rozvoja osobnosti.

4. Záver

Záverom konštatujeme nevyhnutnosť ovládania cudzieho jazyka ako súčasť profesionálnej prípravy na vykonávanie povolania. Chceme zároveň zdôrazniť, že ovládať cudzí jazyk znamená prekonávať nielen svoje vlastné bariéry spojené s pracovným naplnením a inšpiráciou vzdelávať sa a zdokonaľovať sa v odborných vedomostiach a zručnostiach, ale aj rozvíjať spoločenské

napredovanie - prekonávať bariéry medzi ľuďmi, národmi, štátmi, ktoré umožnia rozvoj vedecko-výskumných technológií, medzinárodnú projektovú spoluprácu a podporia interkultúrnú komunikáciu.

Zdroje

1. HORŇÁKOVÁ, A. Zvyšovanie motivácie na učenie sa odborného jazyka. *Odborný jazyk na vysokých školách V* [elektronický zdroj]: sborník prací z mezinárodní konference. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze; 2009. s. 85-87. ISBN 978-80-213-1901-1.
2. HORŇÁKOVÁ, A. Motivácia učiť sa odborný jazyk. In *Kvalita jazykového vzdelávania na univerzitách v Európe II*. medzinárodné sympóziu - zborník príspevkov. Bratislava: CASAJC, 2008; s. 73-80. ISBN 978-80-225-2647-0. Príspevok vyšiel aj vo forme abstraktu. *Kvalita jazykového vzdelávania na univerzitách v Európe II: zborník abstraktov*. Bratislava: CASAJC, 2008; s.12-13.
3. LOJOVÁ, G. , VLČKOVÁ, K. *Styly a strategie učení ve výuce cizích jazyků*. Portál. 2011. 231s. ISBN 807367 8764.
4. LYSÁ, A. Koľko rečí vieš -toľkokrát si človekom. In *Societas - časopis politické a spoločenské vedy*, č. 3-4, 2005, prístupné on line na www.societas.cz/societas/4/lysa.htm.
5. MEECE, J. L. The classroom context and students' motivational goals. *Advances in motivation and achievement*. Greenwich, CT: JAI Press. 1991; 7: 261-286s.
6. The Lifelong Learning Programme: education and training opportunities for all. [online], [citované 29/04/2013] prístupné na http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc78_en.htm.